

УДК 339.187

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.33-26>

ЛОГІСТИКА ЯК КОМПОНЕНТ ТОВАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

LOGISTICS AS A COMPONENT OF THE COMMODITY SECTOR OF THE ECONOMY: PROBLEM ASPECTS AND FEATURES OF DEVELOPMENT

Шевчук А.Л.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Хмельницький національний університет

Shevchuk Anna

Khmelnytskyi National University

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти розвитку та обґрунтування імперативів трансформації ланцюгів поставок та логістичного сервісу системи товароруку споживчого ринку, адекватного принципам організації сучасної торгівлі в умовах багатоканальної моделі продажів. Розглянуто чинники та проблеми трансформаційного розвитку торговельно-логістичної інфраструктури товарного ринку. Досліджено підходи до формування основ теорії ринкової кооперації і переоцінено поточну механіку транзакцій, виявлено природу та джерела її інституційних дефектів. Проаналізовано концептуальні підходи до формування емпіричних особливостей розвитку логістики товаропостачання споживчого ринку за умов цифровізації ланцюгів поставок. Запропоновано стратегічні імперативи коригування шляхів зростання в економіці, яке повинне враховувати набагато більше число процесів і умов, які визначають сьогодення та майбутнє вітчизняного виробничого бізнесу.

Ключові слова: логістика, ланцюги поставок, цифровізація, стратегії, ринкова система, торгівля.

В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты развития и обоснования императива трансформации цепей поставок и логистического сервиса системы товародвижения потребительского рынка адекватного принципам организации современной торговли в условиях многоканальной модели продаж. Рассмотрены факторы и проблемы трансформационного развития торгово-логистической инфраструктуры товарного рынка. Исследованы подходы к формированию основ теории рыночной кооперации и переоценена текущая механика транзакций, выявлены природа и источники ее институциональных дефектов. Проанализированы концептуальные подходы к формированию эмпирических особенностей развития логистики товароснабжения потребительского рынка при цифровизации цепей поставок. Предложены стратегические императивы корректировки путей роста в экономике, которые должны учитывать гораздо большее число процессов и условий, определяющих настоящее и будущее отечественного производственного бизнеса.

Ключевые слова: логистика, цепи поставок, цифровизация, стратегия, рыночная система, торговля.

The article considers theoretical and practical aspects of the development and justification of the imperative of transformation of supply chains and logistics services of the consumer market commodity movement system adequate to the principles of organizing modern trade in a multi-channel sales model. Factors and problems of transformational development of trade and logistics infrastructure of the commodity market are considered. The directions of development and institutional changes in the structure of the logistics market are revealed. Identify the main imperatives of qualitative transformation of logistics outsourcing in the supply chains of the consumer market. Approaches to the formation of the foundations of the theory of market cooperation are studied and the current mechanics of transactions are researched, the nature and sources of its institutional defects are identified. Conceptual approaches to the formation of empirical features of the development of logistics of goods supply to the consumer market in the context of digitalization of supply chains are analyzed. The structural features of the transformation of the sales model as a factor of supply chain reorganization in the consumer market are substantiated, and comparative features of the functioning of single-channel and multi-channel supply chains in the consumer market are revealed. The evolutionary features of the development and transformation of logistics of traditional trade and online retail in the context of reconfiguration of multi-channel trade supply chains are identified. Perspective directions of development of supply chains of multichannel retail in the consumer market are substantiated. Strategic directions of development of the consumer market commodity movement system in the conditions of a multi-channel

sales model are formed and revealed. Conceptualize the distinctive features of the development of the commodity movement system in stationary trade and e-commerce, as well as expand the subject areas of scientific research in the logistics of e-commerce, including through transdisciplinary ones. Strategic imperatives for adjusting growth paths in the economy are proposed, which should take into account a much larger number of processes and conditions that determine the present and future of domestic manufacturing business.

Key words: *logistics, supply chains, digitalization, strategies, market system, trade.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні теорії і світова практика підтверджують об'єктивну необхідність застосування принципів логістики і механізмів логістичного менеджменту в управлінні матеріальними потоками. Проте теоретико-методологічні засади і концептуальні підходи до логістизації вітчизняної сфери торгівлі з урахуванням соціально-економічних особливостей тільки формуються. Водночас без належної наукової бази на практиці створюються структурно деформовані та функціонально обмежені логістичні формування, які неспроможні забезпечити ефективну організацію та управління товарними потоками на засадах системності, комплексності, інтегрованості, технологічності, ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Теоретичною основою дослідження особливостей створення систем логістики підприємств стали праці провідних зарубіжних учених: Б. Анікіна, Д. Бауерсокса, К. Вітолінша, А. Гаджинського, Дж. Джонсона, В. Дибської, Д. Клосса, Д. Ламберта, О. Малікова, Л. Міротіна, С. Нагловського, Ю. Неруша, С. Саркісова, А. Семененка, В. Сергєєва, Дж. Стока, И. Ташбаєва, А. Харрісона, А. Чудакова та ін., у яких набули розвитку ідеї логістики.

Теоретичним і практичним засадам управління логістичною діяльністю вітчизняних промислових підприємств присвячено праці В. Алькеми, М. Григорак, М. Денисенко, П. Дроздова, А. Кальченко, В. Колодійчука, Т. Косаревої, Є. Крикавського, Р. Ларіної, О. Мних, М. Окландера, В. Перебийніса, Ю. Пономарьової, Н. Струк, І. Струтинської, О. Сумець, К. Танькова, О. Тридіда, Н. Тюріної, Г. Черевка, Н. Чернописької, Н. Чухрай та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. В умовах активного ринкового реформування української економіки слід відзначити відсутність комплексного розгляду проблем організації логістичної діяльності підприємств торгівлі в умовах трансформації системи відносин із ринковим пріоритетом споживача, з формуванням глобального інформаційно-телекомунікаційного середовища та інтеграції економічних процесів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою дослідження є обґрунтування та систематизація теоретичних

засад, концептуальних положень і розроблення рекомендацій щодо формування та розвитку систем логістики виробничих підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У процесі оцінки потенціалу інституційно-ринкового зростання сучасної економіки та його специфіки виникає низка питань щодо того, наскільки раціонально є нинішня система взаємодії економічних сфер відтворення та обігу; які породжуються нею дисбаланси в ринкових системах; причини девальвації ринкової влади виробничої ланки на тлі інституційного підйому торгівлі, що вимагає пошуку способів нівелювання сформованих структурних проблем в економіці, їх наукового аналізу і вирішення.

З одного боку, концепція «невидимої руки» ринку звільнила підприємницьку ініціативу, у результаті чого в економіці сформувалася нова система міжгосподарської кооперації, конфігурація якої в чималому ступені зумовлена каналами товаропостачання економіки, зростаючим впливом імпорту і торгівлі, просторовим розвитком торгово-ринкової інфраструктури [1].

З іншого боку, ми бачимо систему процесів інституціоналізації товарного ринку, драйвери розвитку яких повідомляють їм різну динаміку зростання. Система макроекономічного регулювання цього зростання на тлі його істотно диференційованих кон'юнктурних можливостей ще більше підсилює розрив, фіксує відставання товарного сектору економіки від швидкості інституціоналізації торгової сфери [2].

У цих умовах посилення конфліктів і різниця в результативності розвитку продуцентів і торгового бізнесу призвели до ускладнення процесів товарно-збутової кооперації, асиметрії розподілу ринкової влади в ланцюгах поставок, зміщення центру накопичення вартості в торгівлю.

Усі ці процеси були відрефлексовані в економічній науці, у сучасних дослідженнях із логістики, маркетингу та теорії ринкових відносин. Незважаючи на той факт, що ринок існує в Україні понад 20 років, ученим знадобилося знову звернутися до основ теорії ринкової кооперації і переоцінити поточну механіку транзакцій, виявити природу та джерела її інституційних дефектів. Перегляд цієї практики під новим кутом зору показав, що концентрація капіталу в торгівлі, розвиток мережевих форм організації роздрібного бізнесу на споживчому ринку призвели до зміцнення позицій великого торгового бізнесу по відношенню до товаро-

виробника. Програш останнього розподільній ланці виявився емпірично фіксованим самим часом (історичним моментом), у якому торгівля стала максимально наближеною до споживача, істотно розширилися формати комунікаційного доступу [3].

Зростання споживання, яке стимульоване його кредитним підживленням, забезпечило стрімке і багаторічне розширення торговельної інфраструктури. Цей процес був досить інтенсивним і здійснив гальмування тільки після досягнення певного рівня насичення ринку, зниження прибутковості на одиницю додаткових капіталовкладень, а також формування передумов для розвитку інших сегментів ринкової інфраструктури, наприклад ринку складів.

У сучасний період на рівні теоретичного узагальнення цих процесів можна виділити дві важливі особливості.

По-перше, контрастне посилення торгівлі на тлі менш інтенсивного росту товаровиробників у самому ринковому середовищі – тренд, який оцінюється дещо негативно. Найбільш чітко цей рецидив переоцінки інституційних зрушень у механіці ринкової взаємодії підкреслив Р.Р. Стоуг, який не лише глибоко вивчив природу процесу перерозподілу ринкової влади [4], а й науково обґрунтував систему концептів, які утворюють свого роду відправну точку сприйняття цієї асиметрії.

Цей висновок формує новий вектор теоретичного бачення поля концептуальної боротьби різних позицій, вигреш у якому визначатиметься тим, чи зможе одна зі сторін нав'язати (обґрунтувати) інше, більш релевантне і емпірично вагоме бачення поточних проблем та перспектив розвитку ринку.

Логіка поточного моменту проста: в умовах більш широких можливостей розвитку, високої (яка поступово знижується) прибутковості інвестицій, низьких ринкових галузевих ризиків торгівля має більший карт-бланш для розвитку порівняно зі сферою товарного виробництва. Закріплення в часі цього взаємного статус-кво призвело до надлишкового тиску торгівлі на товарний сектор економіки, нерівності переговорних позицій у процесі товарно-збутової кооперації, різних ринкових перспектив зростання зі значною різницею потенціалів. На зміцнення цієї диспозиції спрацювали і макроекономічна політика, відсутність чітких галузевих пріоритетів розвитку вітчизняної індустрії, що не дали змоги динамічно нарощувати промислові інвестиції і формувати довгострокові плани розвитку.

Основна помилка тут полягала в тому, що навіть найжорсткішими методами не можна зрівняти нерівне за умови, що розрив між ними великий. Набагато ефективніше і, звичайно, складніше, працювати в напрямі адміністративного вирівнювання умов розвитку. Це дало б змогу сформувати нові передумови зростання вітчизняного виробництва, підживити його на

час повного інвестиційного циклу дешевими довгими грошовими ресурсами, наситити економіку ліквідністю, формуючи фундаментальні умови зростання попиту і пропозиції.

Таким чином, повертаючись до проблеми інституційного розвитку виробничої та ринкової інфраструктури в економіці України, необхідно як головне протиріччя цього процесу назвати асиметричні можливості розвитку. Поза всякими сумнівами, є багато проблем на рівні корпоративного бізнесу, ринково орієнтовані принципи розвитку якого мають місце лише номінально. Блокування великих виробництв – їхня стратегічна кооперація, розвиток зонтичних і регіональних брендів, синергетичне примноження переговорної сили, невикористання можливостей об'єднання з регіональним ритейлом, який асоціативно кооперується, – усе це автоматично закріплює менший потенціал зростання місцевих товаровиробників.

Однак слід мати на увазі і той факт, що підприємницька ініціатива на місцях скута відсутністю загальних умов та перспектив стійкого зростання, нарощування інвестицій тощо. Не можна відкидати й те, що сучасний ринок не стоїть на місці, він постійно структурується, відбувається процес концентрації капіталу, впорядковане інтегроване перетворення великих виробничих структур, які намагаються максимально концентрувати активи, укладаючи їх у вертикальний технологічно пов'язаний ланцюжок. Середньому та малому бізнесу все важче інтегруватися в такий ринок, що знижує його шанси на конкурентне протистояння, змушує позиціонуватися у специфічних нішах, освоювати маргінальні вузькі стратегії зростання, уникати прямої конкуренції з великим бізнесом.

Тобто, на нашу думку, коригування стратегічних імперативів зростання в економіці повинно враховувати набагато більшу кількість процесів і умов, які визначають сьогодення і майбутнє вітчизняного виробничого бізнесу. Конкурентне зростання виявляється обмеженим нерівними умовами розвитку по відношенню до великого бізнесу, тиском торгівлі і неможливістю вибудувати довгострокові інвестиційні плани в умовах хаотичного ринкового середовища, невизначеності майбутнього профілю, напрямів і правил його адміністративного регулювання.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи, можна відзначити, що конкурентне середовище вітчизняного ринку стрімко змінюється. Макроекономічні можливості регулювання зростання внутрішнього виробництва сьогодні звужені і включають недостатньо прораховані й обґрунтовані цільові орієнтири. Усе це має принципове значення, формуючи потужні екзогенні (регулятивні, зовнішні) обмеження ринкового зростання в економіці. Без коригувань цих диспропорцій, звуження цих обмежень стійкий економічний підйом неможливий.

У рамках ланцюжків накопичення вартості формуватимуться зростаючі диспропорції, посилюватиметься асиметрія ринкового обміну, посилюючи структурні проблеми у відтворювальному контурі економіки. І держава, і бізнес повинні спільно вирішувати ці проблеми, формувати майданчик для дискусії, виробляти спільні стратегії розвитку. Усе це відображає

складності сучасної трансформації ринкової інфраструктури товарного сектору економіки України, аналіз якої дає змогу розширити науково-практичне бачення вектору перетворення стратегічних імперативів розвитку останнього в умовах дисфункції макроекономічного регулювання конкурентоспроможності внутрішнього виробництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Грицина Л.А., Кошівська М.В. Сучасний стан та перспективи розвитку транспортної логістики України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 18. С. 11–18.
2. Управління логістичними процесами на промислових підприємствах / Н.М. Тюріна та ін. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 5. Т. 1. С. 161–169.
3. Гайванович Н.В. Логістична концепція побудови системи дистрибуції товарів. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 3(52). Т. 2. С. 162–169.
4. Stough R.R. New Technologies in Logistics Management / Brewer A.M., Button K.J. and Hensher D.A. (Ed.) *Handbook of Logistics and Supply-Chain Management*. 2017. Vol. 2. Emerald Group Publishing Limited, Bingley. P. 513–520.
5. Барькин С.Е. Логистическая система управления финансами корпоративных структур. Москва : ИНФРА-М, 2011. 173 с.
6. Довбенко В.І. Логістика процесів розвитку підприємств та їхніх об'єднань. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 594. С. 398–408.
7. Денисенко М.П. Організація та проектування логістичних систем. Київ : Центр учбов. літ-ри, 2010. 336 с.
8. Haughton D. A Review of Software Packages for Data Mining. *The American Statistician*. 2003. Vol. 57. № 4. P. 290–309.

REFERENCES:

1. Hrytsyna L.A. Koshivska M.V. (2018) Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku transportnoi lohistyky Ukrainy [The current state and prospects of development of transport logistics in Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, vol. 18, pp. 11–18.
2. Tiurina N., Nazarchuk T., Karvatska N., Shkodina O. (2018) Upravlinnja loghistrychnymy procesamy na promyslovykh pidpryjemstvakh [Logistics processes management at industrial enterprises]. *Bulletin of Khmelnytsky National University: Economic Sciences*, vol. 5, no. 1, pp. 161–169.
3. Gajvanovych N.V. (2011) Logistrychna koncepcija pobudovy systemy dystribucii' tovariv [Logistic concept formation the distribution of goods system]. *Mehanizm reguljuvannja ekonomiky: mizhn. nauk. zhurnal*, vol. 3 (52), no. 2, pp. 162–169.
4. Stough R.R. New Technologies in Logistics Management (2017) / Brewer A.M., Button K.J. and Hensher D.A. (Ed.) *Handbook of Logistics and Supply-Chain Management*, vol. 2. Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 513–520.
5. Barykin S.E. (2011) *Logisticheskaya sistema upravleniya finansami korporativnykh struktur* [Logistic financial management system for corporate structures]. Moscow: INFRA-M. (in Russian)
6. Dovbenko V.I. (2007) Lohistyka protsesiv rozvytku pidpryiemstv ta yikhnikh obiednan [Logistics of business development processes and their associations]. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»* [Visnyk of Lviv Polytechnic National University], vol. 594, pp. 398–408.
7. Denysenko M.P. (2010) *Organizacija ta proektuvannja logistrychnyh system* [Organizational and projecting logistic systems]. Kyiv: Centr uchbov. lit-ry (in Ukraine)
8. Haughton D. (2003) A Review of Software Packages for Data Mining. *The American Statistician*, vol. 57, no. 4, pp. 290–309.